

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları

**OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞ COĞRAFYASINDA
VAKIFLAR VE ŞEHİRLEŞME
(16. yy. Bilecik ve Çevresi)**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	V
TABLO LİSTESİ.....	VIII
ŞEKİL LİSTESİ.....	VIII
KISALTMALAR.....	XI
SUNUŞ.....	XIII
ÖNSÖZ.....	XV
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: BÖLGENİN İDARİ YAPISI VE TARİHİ ARKA PLAN.....	7
İdari Yapılanma.....	7
Tarihi Arka Plan.....	13
Osmanlı Hâkimiyeti Öncesi	13
Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu.....	23
Devlet-i Âliyye-i Osmaniye'nin Kuruluş ve Yükselişi Üzerine Nazariyeler.....	37
BÖLÜM 2: VAKIFLAR.....	46
İlk Osmanlı Vakıfları.....	60
Osman Bey Dönemi Vakıfları.....	60
Orhan Bey Dönemi Vakıfları.....	65
Süleyman Paşa	70
Murad Hüdâvendigâr Döneminde Kurulan Vakıflar.....	77
Bayezid Hüdâvendigâr Döneminde Kurulan Vakıflar.....	82
Nahiyelere Göre Vakıflar:	92
Bilecik Nahiyesi.....	92
a) Hayratı Nahiye İçinde Olan Vakıflar.....	93
1. Ertuğrul Gazi Evkafı.....	93
2. Cami ve Mescidler	94
3. Zaviyeler.....	96
4. Zürrî Vakıflar	100
b) Hayratı Nahiye Dışında Olan Vakıflar	102
1. Gedik Ahmed Paşa Külliyesi.....	102
2. Sultaniyye İmareti Evkafı	102
3. Valide-i Alemşah Vakfı.....	103
a) Külliyeler	104
1. Kasım Paşa Vakfı.....	104
b) Camiler.....	108
c) Zaviyeler.....	109
d) Zürrî Vakıflar	113

e) Muallimhane	114
Söğüt Nahiyesi	114
a) Hayratı Nahiye İçinde Bulunan Vakıflar	114
1. Camiler	114
2. Zaviye ve Tekkeler	117
3. Zürrî Vakıflar	118
b) Hayratı Nahiye Dışında Bulunan Vakıflar	119
Gölpazarı Nahiyesi	121
a) Hayratı Nahiye İçinde Bulunan Vakıflar	122
1. Cami, Mescid, Muallimhane ve Türbeler	122
2. Su Vakıfları	124
3. Derbend Ve Köprü Vakıfları	125
4. Zaviyeler	126
5. Zürrî Vakıflar	130
b) Hayratı Nahiye Dışında Bulunan Vakıflar	141
1. Muallimhane ve Kısve-i Eytam	141
2. İmaretler	144
Yarhisar Nahiyesi	148
a) Hayratı Nahiye İçinde Bulunan Vakıflar	148
1. Mescid ve Zaviyeler	148
2. Köprü	152
3. Zürrî Vakıflar	152
b) Hayratı Nahiye Dışında Bulunan Vakıflar	153
1. İmaret	153
2. Cami ve Türbeler	156
Ermenipazarı Nahiyesi	157
a) Hayratı Nahiye İçinde Olan Vakıflar	158
1. Zaviye ve Camiler	158
2. Zürrî Vakıflar	161
b) Hayrat Nahiye Dışında Olan Vakıflar	162
1. Camiler	162
BÖLÜM 3: YERLEŞME VE NÜFUS	163
Şehirlerin İki Müttemayız Ögesi: Surlar (Kaleler) ve Yollar	164
Şehir ve Nefs	166
Mahalle	171
a) Nahiye Merkezleri ve Nüfus	174
1. Bilecik	174
Lefke (Osmaneli)	177
2. İnönü	181
Bozüyük	183
3. Söğüt	186
4. Gölpazarı	188
5. Yarhisar	189
6. Ermenipazarı	191
b) Kır İskân Birimleri	192
Köyler ve Mezraalar	192
Kır İskân Birimlerinin Özellikleri	195

Has-Zeamet-Tımar ve Vakıf Köylerinin Karşılaştırması	199
Kır İskân Birimlerinin Ayrıntılı Analizi	202
1. Bilecik Nahiyesi	202
2. İnönü Nahiyesi	215
3. Söğüt Nahiyesi	227
4. Gölpaazarı Nahiyesi	239
5. Yarhisar Nahiyesi	257
6. Ermenipazarı Nahiyesi	268
Nüfus Araştırmaları	272
1. Hukuki Statülerine Göre Nüfus	274
2. Dini Hüviyetlerine Göre Nüfus	289
BÖLÜM 4: İKTİSADİ YAPI	292
Toprak İdaresi ve Gelirlerin Taksimi	292
1. Miri Topraklar	292
2. Vakıf ve Mülk Topraklar	297
Vergilendirme ve Üretim	299
1. Toprak Tasarrufu, Toprağa ve Şahsa Bağlı Vergiler	299
1.1. Bilecik Nahiyesi	306
1.2. İnönü Nahiyesi	307
1.3. Söğüt Nahiyesi	308
1.4. Gölpaazarı Nahiyesi	309
1.5. Yarhisar Nahiyesi	310
1.6. Ermenipazarı Nahiyesi	311
2. Üretime Bağlı Vergiler	312
2.1. Hububat, Bakliyat ve Çeltik	312
2.2. Bağ, Bahçe, Bostan ve Meyve	321
2.3. Hayvancılık ve Hayvancılıkla ilgili Vergiler	324
2.4. Sanayi Bitkileri ve İşletmeler	328
2.5. Pazarlar ve Şehir Gelirleri	330
3. Vergilerin Nahiyelere Göre Dağılımı	332
3.1. Bilecik Nahiyesi	332
3.2. İnönü Nahiyesi	335
3.3. Söğüt Nahiyesi	338
3.4. Gölpaazarı Nahiyesi	341
3.5. Yarhisar Nahiyesi	345
3.6. Ermenipazarı Nahiyesi	347
SONUÇ VE ÖNERİLER	351
ŞEKİLLER	358
KAYNAKLAR	389
DİZİN	401

SUNUŞ

"Mekan imkan verir". Bilecik ve çevresinin coğrafi özellikleriyle Türklerin yerleşimine çok uygun bir alan teşkil ettiği pek çok tarihçinin ortak kanaatidir. Şehirlerin medeniyet yolculuğu içerisinde "İslam", "Osmanlı", "Selçuklu" gibi sınıflandırılması bir yana bırakılırsa, cami, mescid, gibi kutsal mekânların çekirdeğini oluşturdukları külliyeler, vakıf eserleri etrafında şekillendiği görülür. Yani vakıf, giderek bir medeniyetin merkezini teşkil etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu meselesi, bir yandan Moğollar ve diğer yandan haçlıların yoğun baskısı altında ezilen Anadolu Müslümanlarının nasıl olup da yüz yıl içinde büyük bir devlet haline geldiği hususu çerçevesinde ele alındığında hâlâ büyük bir câzibeye sahiptir. Osmanlı devlet adamlarının, ebediyen yaşayacağını düşündükleri vakıf merkezli bir sistem kurduklarına inandıkları ve bunu XVI. Yüzyıldan itibaren dile getirdikleri bilinmektedir. Vakıfların hukukî belgeleri olan vakfiyeler ve evkâf defterlerinde bulunan diğer belgelerin geriye doğru yaptığı atıflar, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında ortaya konan fikirlere önemli katkılar sağlayacak niteliktedir. Bunun için başta Bilecik ve çevresi olmak üzere Osman Gazi'nin hareket alanı olan Bolu, Kocaeli ile Orhan Bey ve halefleri döneminin hareket alanını teşkil eden Karasi ve Balkanlardaki diğer bölgelere ait evkâf defterlerinde bulunan kayıtların dikkatlice tahlil edilmesi büyük önem arz etmektedir. Vedat TURGUT tarafından hazırlanan bu çalışma, şehir tarihi incelemelerini vakıf merkezli ele alan, aynı zamanda da Osmanlı Devleti'nin kuruluşu tartışmalarına katkı sunacak belgelerin incelenmesiyle ortaya çıkan ciddi bir gayretin eseridir. Balkanlar, Bolu, Kocaeli, Karasi ve hatta Biga bölgesinin vakıf kayıtları da incelenerek ilgili yerlerde kısa atıflarla değerlendirmeye alınmışlardır. Bunların daha sonra yapılacak olan ayrıntılı çalışmalara bir işaret olduğuna burada değinilmelidir.

Bu itibarla yazarı göstermiş olduğu ilmi çaba ve hassasiyetten ötürü tebrik ediyor, eserin üniversitemiz tarafından yayınlanmasından memnuniyet duyduğumu da belirtmek istiyorum. Ayrıca kitabın hazırlanmasında emeği geçenlere ve baskısını üstlenen Bilecik Ticaret ve Sanayi Odası'na teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Azmi ÖZCAN
Rektör